

بسمه تعالی

موضوع: ذکر

عنوان

بررسی مصادیق و مراتب ذکر از دیدگاه امامیه و آداب و آثار آن

اعضاء

رقیه رستکارمنش

صفورا صفری

سکینه کریمی

حوا سامع

نام دبیر: رقیه رستکارمنش

نام استاد راهنما: سرکار خانم لیلا فلاح

چکیده

هر انسانی برای رسیدن به کمال باید استعدادهای فطری را که خداوند متعال در وجودش به نهادینه قرار داده، بشناسد و با شکوفایی آن در مسیر هدایت و رشد قرار بگیرد. از نیازهای اساسی فطرت انسان مبادرت و راز و نیاز با خداوند متعال است که به صورت های گوناگون تجلی می یابد و او را برای رسیدن به هدف خلقت خود یاری می کند. در این راستا قصد محققان این تحقیق بررسی مصادیق ذکر برای انسان هایی است که قرب و لقاء پروردگار خویش را هدف و مقصد اصلی خویشتن قرار داده اند.

کلید واژه: ذکر، نماز، انواع، صلوات، هدایت، لقاء

فهرست مطالب

صفحه

مقدمه ۱

فصل اول: کلیات تحقیق

۱-۱- بیان و توضیح مساله ۳

۲-۱- اهمیت و ضرورت تحقیق ۳

۳-۱- پیشینه تحقیق ۴

۴-۱- سوالات تحقیق ۵

۵-۱- فرضیه های تحقیق ۶

۶-۱- اهداف و دستاوردهای مورد انتظار از تحقیق ۶

۷-۱- توضیحات تکمیلی برای ارتقاء و بهسازی طرح ۶

فصل دوم: مفهوم شناسی

۱-۲- معنای لغوی و اصطلاحی نماز ۸

۲-۲- معنای لغوی و اصطلاحی انواع ۹

۳-۲- معنای لغوی و اصطلاحی صلوات ۹

۴-۲- معنای لغوی و اصطلاحی لقاء ۹

۵-۲- معنای لغوی و اصطلاحی ذکر ۱۰

فصل سوم: انواع ذکر

۱-۳- نماز ۱۱

۲-۳- قرآن ۱۵

۳-۳- بسم الله الرحمن الرحيم ۱۷

۴-۳- الحمد لله ۱۸

۵-۳- صلوات ۱۸

۶-۳- استغفار ۲۰

فصل چهارم: مراتب ذکر

۲۲.....	۱-۴- ذکر واجب
۲۴.....	۲-۴- ذکر مستحب
۲۵.....	۳-۴- ذکر ظاهر
۲۶.....	۴-۴- ذکر خفی
۲۷.....	۵-۴- ذکر حقیقی و قلبی
۲۸.....	۱-۵-۴- ذاکر حقیقی در کلام معصوم
۲۹.....	۲-۵-۴- ذکر حقیقی در کلام وحی

فصل پنجم: اوقات ذکر

۳۲.....	۱-۵- سُدس اول نیمه دوم شب
۳۳.....	۲-۵- سحر یا قسمت آخر شب
۳۳.....	۳-۵- بین الطلوعین
۳۴.....	۴-۵- شب و روز جمعه
۳۴.....	۵-۵- بعد از نماز
۳۵.....	۶-۵- ماه رمضان

فصل ششم: آداب ذکر

۳۷.....	۱-۶- طهارت ظاهری
۳۹.....	۲-۶- طهارت باطنی
۴۱.....	۳-۶- حضور قلب
۴۳.....	۴-۶- نشاط در ذکر
۴۴.....	۵-۶- تفهیم
۴۴.....	۶-۶- اخلاص
۴۵.....	۷-۶- خشوع
۴۶.....	۸-۶- طمأنینه
۴۶.....	۹-۶- مداومت در ذکر

۴۷..... ۱۰-۶- پرهیز از غفلت

۴۸..... ۱۱-۶- مراقبت از بارقه های ذکر

۴۹..... ۱۲-۶- رعایت ادب در حالت قبض و بسط

فصل هفتم: آثار ذکر

۵۳..... ۱-۷- انس

۵۳..... ۱-۱-۷- حالات اهل انس

۵۴..... ۱-۲-۷- آثار انس با حضرت حق

۵۵..... ۲-۷- حلاوت ذکر

۵۵..... ۳-۷- یقظه

۵۶..... ۴-۷- توجه خداوند

۵۶..... ۵-۷- ترک معصیت

۵۷..... ۶-۷- معرفت ادب

۵۷..... ۷-۷- زنده شده دل

۵۸..... ۸-۷- باز شدن چشم باطنی

۵۸..... ۹-۷- تحصیل حال تبطل و تضرع

۵۸..... ۱۰-۷- تحصیل محبت

۵۹..... ۱-۱۰-۷- آثار محبت خداوند

۶۰..... ۱۱-۷- هم نشینی با عالم ملکوت

۶۱..... نتیجه گیری

۶۲..... فهرست منابع

علامت پنجم: شوق به مکان های خلوت داشته باشد که با خدای خود مناجات کند؛ گاهی او را یاد کند و زمانی با او راز گوید؛ ساعتی عذر تقصیرات خود را بخواهد و لحظه ای آرزوهای خود را عرضه کند.

علامت ششم: اگر چیزی از امور دنیا از دستش برود، تاسف نخورد و محزون نشود و اگر همه ی دنیا به او روی آورد، شاد نگردد بلکه شادمانی و فرح او فقط به محبوب خود باشد. علامت هفتم: بر همه ی بندگان خداوند مشفق و مهربان باشد؛ زیرا مقتضای محبت، دوست داشتن دوستان و منسوبان محبوب است. علامت هشتم: از هیبت و عظمت الهی خائف باشد و زیر لوای کبریا و جلال الهی، متذلل و مضطرب باشد. علامت نهم: محبت خود را پنهان کند و زبان را به اظهار کردن آن نگشاید.^۱

۷-۱۱-هم نشینی با عالم ملکوت

هم نشینی موثر است. مصاحبت اثر دارد. نقش انسانی خوپذیر است. انسانی که با انسان دیگر مدتی به سر برده است، چنان از یکدیگر خو گرفته اند که احوالات هر یک حکایت از دیگری می کند بلکه مطلق هم نشینی اثر دارد. مثلاً شاگرد بر اثر مصاحبت با استاد، از سیرت و خوی استاد حکایت می کند و همچنین فرزند از پدر. خواجه عبدالله انصاری می فرماید: دود از آتش چنان نشان ندهد و خاک از باد که ظاهر از باطن و شاگرد از استاد. مصاحبت مطلق اثر می کند حتی در جمادات و حیوانات نیز این امر وجود دارد. حال اگر این معنا را برده و مصاحبت با عالم ملکوت و با حقیقت در نظر گرفته شود، در این صورت همواره و در همه حال نزد خدا بوده و جلیس و

۱-احمد، نراقی، معراج السعاده، ص ۷۳۱-۷۳۴

انیس انسان خداوند می شود. آنهایی که همنشینی با خداوند عالم دارند و همواره در ذکر خداوند به سر می برند، کسانی هستند که اسمای جمالی و جلالی خداوند سبحان در ایشان رسوخ کرده است: جوادند، رحیمند، عطوفند، عالمند و همچنین دارای دیگر اسماء الله هستند.^۱

نتیجه گیری

تنها مسیری که انسان را از هوای نفس و مکاید شیطان حفظ کرده و او را به سلامت به مقصود می رساند، ذکر است. انواع مختلفی از ذکر وجود دارد که سالک باید برخی را حتما انجام دهد و برخی دیگر را با توجه به اقتضائات روحی که در خود می بیند، به کار ببندد. رعایت کردن آداب هر کدام از اذکار سفارش شده، آثاری به دنبال دارد که بر اساس میزان اهتمام سالک به آن رشد و کمال خاص خود را به دنبال دارد. هرچه تفکر انسان در رابطه با ذکر و ارتباط آن با خداوند بیشتر باشد، اهتمام او در رعایت ذکر افزایش پیدا می کند. تنها دستاویزی که انسان می تواند به آن چنگ بزند تا او را از خطرات راه و آسیب های فراوانی که هر لحظه او را تهدید می کند حفظ کند، ذکر می باشد.

۱- حسن، قدوسی زاده، بوی باران، ص ۶۵-۶۶

پیشنهادهات

باتوجه به وسعت مطالب در قالب مقالات و نرم افزار و کتاب های تفسیری و روایی، فرصت کافی جهت پرداختن به تمام ابعاد ذکر موجود نمی باشد لذا علاقه مندان جهت پیگیری بیشتر می توانند به کتاب های پیشنهاد شده از جمله: تفسیر المیزان، تفسیر نور، کتاب کافی و همچنین نرم افزار نور و جامع التفاسیر مراجعه کنند.

فهرست منابع

قرآن کریم

۱. انوری، حسن، فرهنگ بزرگ سخن، ج ۸ و ۷، دوم، تهران: نشر سخن، ۱۳۸۲
۲. ابن طاووس، علی بن موسی، ادب حضور، محمد روحی، چاپ سوم، قم: انتشارات

انصاری، ۱۳۸۵

۳. خمینی، روح الله، شرح چهل حدیث، چاپ پنجاه و چهارم، تهران: موسسه تنظیم و نشر

آثار امام خمینی (ره)، ۱۳۹۱

۴. _____، آداب نماز، نهم، تهران: موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره)،

۱۳۸۰

۵. _____، نصایح، ششم، مشهد: موسسه فرهنگی پیوند با امام (قدس سره)، ۱۳۸۹

۶. دستغیب شیرازی، سیدعبدالحسین، قلب سلیم، ج ۱، ششم، قم: دفتر انتشارات اسلامی،

۱۳۸۸

۷. سرمدی، محمد، واژگان پژوهشی قرآنی، اول، قم: نشر الهادی، ۱۳۸

۸. شجاعی، محمد، کیمیای وصال، اول، تهران: انتشارات سروش، ۱۳۸۸

۹. _____، مقالات، ج ۳، نهم، تهران: انتشارات سروش، ۱۳۹۱

۱۰. عاملی، بهاءالدین، مفتاح الفلاح، علی بن طیفور بسطامی، هشتم، تهران: انتشارات کیمیای

حضور، ۱۳۹۲

۱۱. قدوسی زاده، حسن، بوی باران، هشتم، قم: دفتر نشر معارف، ۱۳۸۹

۱۲. محمدی ری شهری، محمد، کیمیای محبت، سی و نهم، قم: سازمان چاپ و نشر

دارالحدیث، ۱۳۹۱

۱۳. _____، جرعه ای از زمزم عارفان، دوم، قم: سازمان چاپ و نشر

دارالحديث، ۱۳۹۰

۱۴. قرشی، سیدعلی اکبر، قاموس قرآن، ج ۲، یازدهم، تهران: نشر دارالکتاب الاسلامیه، ۱۳۸۶

۱۵. ملکی تبریزی، جواد، اسرار الصلوٰه، سیدمصطفی آل غفور، اول، قم: انتشارات ذوی

القربی، ۱۳۸۹

۱۶. _____، مراقبات، محمودی گلپایگانی، چهارم، تهران: موسسه انتشاراتی

لاهورت، ۱۳۹۰

۱۷. معین، محمد، فرهنگ فارسی معین، ج ۲ و ۴، دوم، تهران: انتشارات ثامن، ۱۳۸۶

۱۸. نراقی، احمد، معراج السعاده، ششم، قم: انتشارات بهار دله، ۱۳۹۱